

De Geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

Deel 50

door **WILLEM TIP**

Brandweer

De nieuwe gemeente Westzaan heeft ook de zorg voor de plaatselijke brandweer. Er zijn vier spuiten die met handkracht naar de brand kunnen worden gereden: de Zuiderspuit, een spuit voor de Krabbelbuurt (de latere J.J. Allanstraat), de Kerkbuurtspuit en een spuit voor het uiterste noorden van het dorp, de 'Middelingerspuit'.

Alle mannen tussen 18 en 55 jaar kunnen voor de brandweer worden opgeroepen. Vrijstelling hebben volgens een reglement uit 1856 alleen de burgemeester, de raadsleden, de veldwachter en de drie nachtwachten, verder de predikanten, dokters, onderwijzers en belastingambtenaren. Later (1891) krijgen ook vrijstelling de watermolenaars en de medewerkers van de post en de spoorwegen. Wie 5 gulden in de gemeentekas stort kan overigens vrijstelling kopen, net als bij de verplichte dienst als nachtwacht.

Iedere spuit wordt zo omringd door ongeveer 150 verplichte brandweerlieden. Ze hebben allen een penning. Bij een brand neemt de brandmeester die penningen in. Hij bergt ze goed op achter een schuifje in zijn brandweerstaf. Na de brand gaat hij na wie er was en wie niet. Een brandweerman die het laat afweten zonder goede reden kan rekenen op een boete. Zo legt burgemeester Hooft Hasselaar in 1854 aan veertien brandweerlieden een boete op van 50 cent (een half dagloon) omdat ze niet zijn verschenen bij een grote brand in Koog aan de Zaan.

De meeste brandweerlieden zijn pomperen. Bij toerbeurt bedienen ze de zware handpompen. Verder zijn er slangenmeesters, ladder- en zeildragers, pijpleiders, zakkendragers, lantaarndragers, stuurders, bijl- en flesdragere en spuitdrogers.

Benodigheden

Bij het blussen maken de spuitgasten gebruik van leren emmers, lapzakken, brandzeilen en hozen. In de linnen lapzakken zitten kleine gereedschappen en verschillende windsels die om lekke slangen kunnen worden gewikkeld. De hozen, lange houten scheppen, zijn nuttig bij het werpen van water op de brand, rechtstreeks vanuit de alom aanwezige sloten. Met de brandzeilen beschermt men de naburige panden

tegen de vonkenregen. Ze moeten daarbij vanzelfsprekend wel voortdurend nat gehouden worden. Aanvankelijk vervoeren de brandweerlieden de zware zeilen lopend. In 1867 biedt kwartiermeester Buijs echter zijn mallejan aan bij een brand die te ver weg is. Op deze wagen met hoge wielen kunnen de brandweermaterialen over de dorpsrijweg worden vervoerd.

Versnaperingen en hartversterkingen

De deelname aan de dorpsbrandweer is niet vrijwillig. De goede wil is bij de brandweerlieden daarom ook niet vanzelfsprekend aanwezig. Een nieuw reglement uit 1891 wijst er al bij voorbaat op dat een brandweerman zich niet schuldig mag maken aan 'ongeregeldheid, brutaliteit of weigering tot het waarnemen van den hem aangezeven post'.

Deze oproep is echter niet voldoende. Om de werklust te verhogen verstrekt de gemeente jeneverbonnen. Bij de plaatselijke tapperij kunnen die worden ingewisseld. Ook de omwonenden hebben belang bij een goede sfeer. Ze delen al tijdens het blussen uitgebreid versnaperingen en hartversterkingen rond. Vooral bij langdurige branden stijgt daardoor de stemming tot grote hoogte. Soms zijn de brandweerlieden na het blussen zelfs niet meer in staat de weg terug te vinden. Bij een brand in de zakjesplakkerij van Gerbrand de Jong op 21 november 1859 duurt het blussen door het vele papier langer dan anders. Het verslag van de brand vermeldt korzelig: 'Ten gevolge van verregaande dronkenschap waren de volgende personen niet in staat hunne (spuit)stukken terug te vragen ... (volgen de namen van zes voor de dienst onbekwame spuitgasten)'.

De buitensporigheden bij deze brand doen ook burgemeester Hooft Hasselaar naar de pen grijpen. Hij dringt er bij de brandcommandant op aan 'dat er minder sterke drank aan de spuitgasten worde verstrekt'. Ook waarschuwt hij 'tegen het daarenboven rondschenken door particulieren, hetgeen heeft veroorzaakt dat er al vele ongeregelheden hebben plaatsgehad en waarvan het gevolg had kunnen zijn, dat zoo de brand langer had gewoed en er meer wind ware geweest, de schromelijkste onheilen hadden kunnen plaatshebben, doordien vele der manschappen door dronkenschap niet meer in staat zouden zijn geweest hunne dienst te verrichten'.

Razen en schelden

De ruime toevloed van geestrijk vocht houdt echter stand. Na een brand op een zomeravond in het jaar 1878 meldt het verslag: 'De pomper F. Z[...] heeft zich bij deze gelegenheid zoo onbehoorlijk aangesteld, dat wij in onzen na den brand gehouden vergadering hem onmiddellijk uit zijne betrekking aan onze spuit hebben ontslagen. Niet alleen dat hij door razen en schelden zijne hoofden herhaaldelijk beledigde, werd hij bovendien later gezien gewappend met een mes, waarmede hij verschillende personen bedreigde. Wij verzoeken u beleefd deze persoon steeds nauwlettend te doen gadeslaan, daar hij in dronkenschap verkeerende, buitengewoon gevaarlijk is'. In 1880 is het na de brand in de molen De Korenbloem nodig, niet minder dan zes spuitgasten oneervol te ontslaan wegens 'lastigheid en brutaliteit'. Hun namen worden aangeplakt op het spuihuisje zodat elke Westzaner er kennis van kan nemen.

Gebluste branden

De Westzaanse brandweer weert zich, de 'brutaliteiten' daargelaten, doorgaans echter goed. Enkele branden in de tweede helft van de negentiende eeuw:

Op 31 januari 1866 blust men een brand in de houten (!) schoorsteen van zakjesplakkerij C. Bakker.

Op 26 augustus 1870 bestrijdt men een brand in Watermolen De Stier in Nauerna na blikseminslag. De molen gaat echter verloren.

Op 14 november 1872 brandt de afgelegen Watermolen Het IJzeren Varken af. De twee spuiten uit Westzaan-Noord pogen de brand te beteugelen. De twee spuiten uit Westzaan-Zuid verschijnen niet. Enkele brandweerlieden van de wel verschenen spuiten krijgen een boete van 3 gulden omdat ze niet zijn verschenen. Ze zijn daarover zeer ontstemd. De brandweerlieden van de beide zuiderspuiten hebben immers niets hoeven doen en krijgen ook geen boete. Ze doen een beroep op B en W. Tevergeefs. De stemming bij de spuitgasten is nadien lange tijd bedrukt.

Op 21 januari 1875 is er brand in Krabbelbuurt 209. Opnieuw zijn enkele spuitgasten zonder goede reden afwezig. Men besluit echter hiervan geen proces verbaal op te maken, 'daar bij ondervinding was gebleken dat zulks niet strekte om de goede harmonie te bevorderen'.

Op 12 augustus 1875 verbrandt molen De Huismusch. De capaciteit van de Kerkbuurtspuit blijkt meer en meer onvoldoende. Bovendien zijn de slangen oud en lek. In 1880 komt er daarom een nieuwe handspuit. Hij levert 350 liter water per minuut. Hoopvol vermeldt de brandmeester dat nu ook de hoogste gebouwen en molens kunnen worden bereikt. Tot 1918 zal de nieuwe spuit dienst doen.

Op 3 november 1893 breekt brand uit in molen De Appelboom. De molen blijft echter grotendeels gespaard.

Op 4 januari 1894 verbrandt molen Het Guiswif aan het Guispad. De nieuwe Kerkbuurtspuit houdt eerst de wacht bij de nabij staande molen De Schoolmeester en later op het Weiver en de Middel 'om mogelijke verdere onheilen in de geboorte te smoren'.

De afbeelding is een ouderwetse handpomp, eigendom van de Gemeente Beemster.